

Sota la roda o entre els murs. L'anàlisi institucional en perspectiva

ANTONI TORT I BARDOLET

Als anys seixanta del segle xx i amb l'epicentre a França, apareix un nodrit grup de docents que es replantegen el funcionament i la pròpia existència de les institucions educatives. Alguns dels seus impulsors són joves mestres formats en el moviment Freinet que decideixen anar més enllà i trenquen amb el mestre. Les propostes tenen molts punts de contacte amb altres reflexions que, en aquell moment, afecten el conjunt de les institucions socials. És un procés de dissecció en el qual participen psiquiatres, artistes, filòsofs i nous actors polítics, com els que lideraran la revolta del Maig del 68 als carrers de la capital francesa. En el camp de l'educació, aquests moviments són identificats sota el paraigua comú de la denominació *pedagogia institucional*. Un col·lectiu heterogeni que aprofundeix en l'anàlisi d'una clàssica paradoxa del fet educatiu: la tasca formativa pretén conduir el jove cap a l'autonomia però ho fa a través de mitjans que per la seva mecànica, produeixen l'efecte contrari, és a dir, constreñen el jove estudiant. Davant d'aquesta situació, apareixen pràctiques de ruptura que obren noves perspectives en el si de les institucions. Es tracta d'experiències d'individus i col·lectius que s'esforcen a crear dispositius i circuits alternatius que serveixen per a qüestionar les institucions socials convencionals i que, al mateix temps, els permeten elaborar noves propostes dirigides a crear dinàmiques institucionals fonamentalment autogestionàries.

Es vol repensar la institució educativa, lluitant contra l'alienació de l'alumnat, i també del professorat, en un sistema escolar on la suposada transmissió de coneixements és un instrument de perpetuació de poders establerts. El moviment de la pedagogia institucional qüestiona una escola que s'ha convertit en escola caserna o en una màquina d'expedició de diplomes. La seva incidència serà destacable

especialment en l'ensenyament secundari i en l'universitari. Estem davant de propostes pedagògiques i socials que advoquen per l'autoanàlisi grupal i per afrontar l'alteritat. Es parteix del canvi personal, es passa per la dinàmica de grups i s'arriba a la transformació de les institucions. A l'escola, es pretén canviar l'actuació monòtona i unívoca del professorat per un sistema d'activitats, de mediacions diverses, que assegurin de manera continuada el paper del grup, la reciprocitat, els intercanvis, en el grup i fora d'ell. Es posa en mans de l'alumnat tot el que és possible: la vida, les activitats i l'organització del treball a l'interior d'aquest context.

Per a Georges Lapassade, una de les personalitats rellevants del moviment de la pedagogia institucional, les institucions internes (horaris, espais, normes de funcionament, activitats, tècniques...) poden convertir-se en contrainstitucions, poden ser instruments de mediació per a l'autonomia, tot i sabent que és difícil canviar les institucions externes (sistema educatiu, inspecció, lleis d'Estat, etc.). Moltes institucions socials són difícils de canviar si no es produeix un canvi radical en tota la societat. Però sí que hi ha tot un seguit d'institucions internes que poden ser transformades pels estudiants fins a arribar a l'autogestió pedagògica.

Com ja hem assenyalat, la pedagogia institucional és un moviment que es desplega en escoles, instituts i facultats, però que connecta amb les transformacions d'un període del segle xx, especialment els anys seixanta i setanta, amb altres entorns socials i culturals. Aquestes transformacions es manifesten en l'eclosió d'allò jove, en buscar noves formes de vida que satisfacin millor les inquietuds existencials dels joves. Això implica, necessàriament, qüestionar unes institucions sovint insensibles. Són transformacions a la recerca d'estratègies d'apoderament dels individus i grups contra l'alienació i la burocràcia. També en el reconeixement del cos, com a element d'alliberament (teatre experimental, accions performatives, dinàmiques grupals).

Algunes qüestions que la pedagogia institucional es va plantejar fa cinquanta anys segueixen interpel·lant les institucions educatives al segle XXI. Efectivament, cal aprofundir en l'anàlisi institucional per a construir entorns convivencials, centres educatius que cuidin les persones que hi conviuen, centres compromesos amb l'aprenentatge de la democràcia i que valorin l'heterogeneïtat de la seva gent. En aquesta línia cal discernir si els processos de reinstitucionalització dels centres educatius davant dels canvis tendeixen a una major burocratització o si obren perspectives per construir entorns autònoms d'apoderament que connecten l'individu, el grup, la institució i la comunitat.